

DE STEM DIE IK NIET HERKEN

De derde dichtbundel van Tom Van de Voorde

Niet alleen naar de vorm en inhoud van zijn gedichten, maar ook in de opbouw van zijn oeuvre is Tom Van de Voorde een onmiskenbare experimenteel. Zijn poëtische oeuvre, dat sinds 2008 langzaam tot stand komt, telt nu drie dichtbundels die duidelijk van elkaar verschillen. Van de Voorde debuteert met *Vliesgevels filter* (2008) is een vorm van poëtisch minimalisme, waarbij landschapspoëzie tot de grootste abstractie wordt teruggebracht.¹ *Liefde en aarde* (2013) daarentegen getuigt van een radicaal associatievermogen en een duizelingwekkende uitbundigheid en positioneert zich (op dubbelzinnige wijze) in actuele politieke en maatschappelijke kwesties.² Van de Voorde's jongste bundel, *Zwembad de verbeelding* (2017), sluit deels aan bij *Liefde en aarde*, maar brengt ook weer veel nieuws. Het oeuvre van Van de Voorde berust op een poëtica van de breuk. Hij is een dichter die steeds op zoek is naar "de stem die ik niet herken", zoals het in een van zijn nieuwe gedichten heet.

Zwembad de verbeelding onderscheidt zich om te beginnen in het concept dat eraan ten grondslag ligt. Of liever: in de meervoudige concepten, want Van de Voorde's nieuwste mist de homogeniteit die zijn vorige bundels kenmerkt. *Zwembad de verbeelding* bevat afzonderlijke reeksen en lange gedichten die elk iets anders bieden (zonder evenwel leidmotieven uit te sluiten): gedichten over Russische pianisten, hommages aan Remco Campert en Kees Ouwens, verzen over maatschappelijke problemen van deze tijd, gedichten voor een pasgeboren dochtertje... Met deze bundel demonstreert Van de Voorde meer dan ooit zijn veelzijdigheid. De dichter gaat conceptueel te werk: elke reeks is de uitwerking van een specifieke opzet. In de reeks 'being remco campert' slaagt hij erin de stijl van de meester van de diepzinnige lichtvoetigheid te evenaren (verzen als "Na het concert / praten we sneller / dan het langzaam / van even tevoren" hadden evengoed van Campert zelf kunnen zijn), maar behoudt hij tegelijk een ironische distantie ten opzichte van zijn voorganger. Enkele gedichten in de afdeling 'het conservatorium van moskou tijdens de koude oor-

log' lijken dan weer een poging om het kenmerkende toucher (zoals dat in pianistisch jargon heet) van beroemde pianisten in woorden om te zetten. Ze bevatten bij momenten een bijna vanostajeniaanse muzikaliteit:

Vang de boer
zijn lam, maak
het tam

scheer het
onderaan een berkenstam

Bovendien verwerkt Van de Voorde in zijn muzikale reeks betekenisvolle verwijzingen naar het leven en de persoonlijkheid van de muzikanten, waardoor de gedichten uitgroeien tot eigenzinnige poëtische portretten.

In zijn nieuwste bundel demonstreert Van de Voorde dus voor het eerst zijn veelzijdige kunnen, maar bereikt hij ook een anekdotiek die voorheen in zijn poëzie afwezig was. In sommige gedichten is een opmerkelijk concrete ik-figuur aan het woord. Die begeeft zich in een huiselijke setting (waar boodschappen worden gedaan en linzensoep op het vuur staat), voert gesprekken met zijn vriendin en verwondert zich om het prille leven van zijn kind. Van de Voorde slaat in bepaalde verzen bovendien een romantische toon aan die we van hem niet gewend zijn. Zijn gedicht over de aan aids gestorven pianist Youri Egorov bijvoorbeeld is – ondanks de duisterheid – zelfs ontroerend te noemen:

Je stak de brug zo mooi over
met je fiets, een beetje schuin in de aanval
om de juiste bocht te kunnen nemen,
die van stenen en een boog

Jouw vaart rondom
de gevels, het wiegeliel
van een graanzak aan een koord

Met ingehouden stem
zagen wij je vleugels zakken,
de gelaatshoek van
een oceaan negerend

zoals bij het verlaten
van een perron een moeder
begrijpt waarom een zoon-

Het gedicht is typerend voor de rijkdom van de reeks muziekgedichten, die een hoogtepunt vormen in Van de Voorde's bundel én oeuvre.

Ondanks zijn voortdurende vernieuwingsdrang blijft Van de Voorde op bepaalde punten toch zichzelf. Na een dichterschap van ongeveer tien jaar wordt het steeds duidelijker dat zijn minimalistische debuutbundel een buitenbeentje was en zal blijven. (Is het om die reden dat hij niet op de achterkant wordt vermeld?) *Liefde en aarde* en *Zwembad de verbeelding* daarentegen vertonen – naast grote verschillen – ook subtiele gelijkenissen. Zo blijft het utopische verlangen ook in Van de Voorde's nieuwste bundel een belangrijk thema. Titels als 'oases van uitgestelde bekommernis' of 'een opstand van waarheid' laten zien dat de dichter de poëzie aangrijpt om een mooiere wereld uit te denken (en de poëzie zelf ook als zo'n mooier universum beschouwt). Maar net als in Van de Voorde's vorige bundel heeft de utopie een ambigu statuut. Ze blijft een nadrukkelijk mentale (en dus onbereikbare?) constructie: "Ik leg een sinaasappel op de kachel / en denk aan de zomer", schrijft het lyrisch ik en het geeft op die manier te kennen dat het warme seizoen vooralsnog alleen in de fantasie bestaat. Het citaat over de sinaasappel illustreert bovendien het voor Van de Voorde typische, vaak komische surrealisme. Dat surrealisme benadrukt enerzijds het illusoire karakter van de universums die hij ensceneert en heeft anderzijds een krachtige subversieve functie. Het surreële beeld is een toppunt van de verbeelding, een toegangspoort tot een parallel universum, en dus de manier bij uitstek waarop de gedroomde wereld – eventjes – tot stand kan komen.

Met *Zwembad de verbeelding* blijft de poëzie van Tom Van de Voorde dus experimenteel en weg van de mainstream. De associatieve beelden, de gebroken syntaxis, de aaneenschakeling van encyclopedische gegevens zonder duiding: ze creëren een hoge graad van hermetisme maar evengoed een speels surrealisme. Van de Voorde's experimenteerdrang manifesteert zich ook in de heterogeniteit van zijn nieuwste bundel en van zijn oeuvre als geheel. Tegelijk doet *Zwembad de verbeelding* ook een eerste stap naar toegankelijkheid (vooral door een meer romantische en anekdotische inslag).

De bundel brengt alweer iets nieuws in het grilige oeuvre van Van de Voorde en laat door zijn heterogeniteit vermoeden dat dit een bundel is van een dichter die twijfelt over het vervolg. Die twijfel is evenwel geen zwaktebod, maar een bron van rijkdom. Meer dan in zijn vorige werk laat Van de Voorde in *Zwembad de verbeelding* zien wat hij allemaal in zijn mars heeft: een combinatie van humor en eruditie, anekdotiek en intellectualisme, begrijpelijkheid en bevreemding. Ik ben benieuwd naar het vervolg.

BRAM LAMBRECHT

TOM VAN DE VOORDE,
Zwembad de verbeelding. Gedichten, Poëziecentrum,
Gent, 2017, 79 p.

NOTEN

1. DIRK DE GEEST, 'Vier jonge Vlaamse dichters. De Bel-etagereeks', *Ons Erfdeel*, jg. 53 (2010), nr. 2, pp. 143-146.
2. JEROEN DERA, 'Je eigen boot bouwen. "Liefde en aarde" van Tom Van de Voorde', *Ons Erfdeel*, jg. 57 (2014), nr. 2, pp. 157-158.